

Colloquium3(51)/2023
ISSN 2081-3813, e-ISSN 2658-0365
CC BY-NC-ND.4.0
DOI: <http://doi.org/10.34813/33coll2023>

KONCEPCJA STRATEGICZNA NATO 2022. KONCEPCJA PRZEŁOMU CZY KONTYNUACJI?

NATO 2022 strategic concept. Breakthrough or continuation concept?

Lech Chojnowski
Uniwersytet Pomorski w Słupsku
Instytut Bezpieczeństwa i Socjologii
e-mail: lech.chojnowski@upsl.edu.pl
ORCID 0000-0003-0339-0430

Mirosław Banasik
Akademia Piotrkowska
w Piotrkowie Trybunalskim
e-mail: miroslaw.banasik@interia.pl
ORCID 0000-0002-9358-1240

Streszczenie

Przyjęcie na Szczycie NATO w Madrycie nowej koncepcji strategicznej Sojuszu rodzi pytania o zakres zawartych w niej zmian w stosunku do zastępowanej przez nią koncepcji z 2010 r. Aby odpowiedzieć na te pytania wykonano analizę porównawczą: uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa, w których sformułowane były koncepcje strategiczne z 2010 i 2022, okoliczności podjęcia decyzji o ich opracowaniu i sposobu ich przygotowania oraz treści obu koncepcji, z uwzględnieniem kluczowych elementów stanowiących istotę strategii. Wyniki przeprowadzonej analizy są treścią niniejszego artykułu.

Słowa kluczowe: NATO, Sojusz, Koncepcja strategiczna NATO 2022, odstraszanie i obrona, ocena strategiczna.

Abstract

The adoption of the Alliance's new strategic concept at the NATO Summit in Madrid raises questions about the scope of the changes contained therein in relation to the concept it replaces adopted in 2010. In order to answer these questions, a comparative analysis was performed to compare: the security environment conditions in which the strategic concepts of 2010 and 2022 were formulated, the circumstances of the decision to develop them and the manner of their preparation, as well as the content of both concepts, taking into account the key elements constituting the essence of the strategy. The results of the analysis are the content of this article.

Keywords: NATO, Alliance, NATO 2022 Strategic Concept, deterrence and defence, strategic evaluation.

Wprowadzenie

Na Szczycie NATO w Madrycie (28–29 czerwca 2022 r.) przyjęto nową, już ósmą w ponad siedemdziesięcioletniej historii NATO, „Koncepcję strategiczną NATO 2022” (NATO 2022 Strategic Concept), dalej zwaną Koncepcją 2022. Zastąpiła ona „Koncepcję strategiczną obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Aktywne zaangażowanie, nowoczesna obrona, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie 19–20 listopada 2010 r.” (NATO, 2010a), dalej zwaną Koncepcją 2010.

Koncepcja strategiczna NATO jest swoistą nazwą strategii tej organizacji formułowanej już od samego początku jej funkcjonowania. Tak jak traktat północnoatlantycki (NATO, 1949) określa misję Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (*North Atlantic Treaty Organization*, NATO) oraz ogólne ramy jej realizacji, tak koncepcja strategiczna doprecyzowuje sposób i środki realizacji tej misji, z uwzględnieniem aktualnych i prognozowanych uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa. Dynamika tych zmian i wynikających z nich szans, wyzwań i zagrożeń wymusza okresową aktualizację strategii, która przyjmowana jest w formie kolejnej koncepcji strategicznej NATO.

Publikacja cyklicznie opracowywanego dokumentu o kluczowym znaczeniu, jakim jest koncepcja strategiczna NATO, rodzi zazwyczaj pytania dotyczące zakresu i istoty zmian wprowadzonych w „nowym” dokumencie w stosunku do poprzedniego. Szczególnie zasadne są takie pytania w sytuacji, gdy uwarunkowania ich formułowania zmieniły się zasadniczo, tak jak w przypadku opracowania Koncepcji 2022. W takiej sytuacji naturalnym celem badań stała się identyfikacja istotnych zmian wprowadzonych w Koncepcji 2022 w stosunku do Koncepcji 2010. Wojna w Ukrainie jest niewątpliwie wydarzeniem przełomowym, kończącym trwający trzy dekady okres nazywany pozimnowojennym i otwierającym nowy, jeszcze bliżej nieokreślony, choć zasadniczo odmienny pod względem geopolitycznym od minionego. Osiągnięcie celu badań prowadzącego do ustalenia skali zmian wprowadzonych w Koncepcji 2022 pozwoliła odpowiedzieć na pytanie, czy ma ona charakter przełomowy, podobnie jak obecne wydarzenia w Europie, czy jest raczej kontynuacją wcześniejszych kierunków.

W świetle powyższej sytuacji problemowej, sformułowano główny problem badawczy: jakie istotne zmiany wprowadza Koncepcja 2022 w stosunku do Koncepcji 2010? Aby odpowiedzieć na to pytanie – problem badawczy – zastosowano metodę porównania, opartą na krytycznej analizie: 1) uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa, w których formułowane były Koncepcja 2010 i Koncepcja 2022; 2) okoliczności podjęcia decyzji o ich opracowaniu i podejścia do ich przygotowania; 3) treści obu koncepcji, z uwzględnieniem kluczowych elementów stanowiących istotę strategii, tj.: a) celów i zasad Sojuszu, b) oceny środowiska strategicznego i wynikających z nich wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa oraz adekwatności tej oceny do rzeczywistych uwa-

runkowań środowiska bezpieczeństwa); c) głównych zadań Sojuszu odzwierciedlających sposób wykorzystania posiadanych i niezbędnych do pozyskania środków do osiągnięcia założonych celów strategicznych, a tym samym wykonania misji Sojuszu określonej w *Traktacie północnoatlantyckim*, w tym adekwatności tych sposobów w stosunku do oceny środowiska strategicznego.

Problematyka dotycząca nowej koncepcji strategicznej NATO była przedmiotem publikacji na etapie jej formułowania (Lorenz, 2021), jak również po jej akceptacji na Szczycie NATO w Madrycie 28–29 czerwca 2022 r. (Alberque, 2022; Arnold, 2022; Fałkowski, 2022; Gotkowska i Tarociński, 2022; Swicord, 2022). Ze względu na krótki czas, jaki upłynął od przyjęcia Koncepcji 2022, mają one raczej formę komentarzy, niż są prezentacją wyników pogłębionej analizy porównawczej w takim zakresie, jak to przedstawiono w niniejszym artykule.

1. Porównanie uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa

Koncepcja 2010 była formułowana kilka lat po atakach terrorystycznych na Stany Zjednoczone 11 września 2001 r., w rezultacie których po raz pierwszy w historii NATO odwołano się do art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego, w warunkach trwającej globalnej wojny z terroryzmem, w ramach której NATO było zaangażowane w działania operacyjne w Afganistanie i Iraku. Pod względem militarnym, okres poprzedzający przyjęcie tej koncepcji zdominowany był zaangażowaniem sił sojusznicznych w prowadzeniu operacji wojskowych poza obszarem traktatowym. Wiązało się to z priorytetowym rozwijaniem sił zdolnych do przerzutu (*deployable forces*, DF), potocznie zwanych ekspedycyjnymi, co jednocześnie musiało oznaczać przywiązywanie mniejszej uwagi do rozwijania Sił na miejscu (*in-place forces*, IPF), przeznaczonych do prowadzenia kolektywnej obrony obszaru traktatowego.

Pod względem politycznym, Sojusz rozszerzył się o kolejne państwa – do dwudziestu ośmiu, powiększając swoje zdolności, ale także zobowiązania. W tym okresie ujawnił się brak jednomyślności sojuszników w sprawie udziału NATO i samych państw sojusznicznych w globalnej wojnie z terroryzmem. Natomiast Rosja prezentowała kooperatywną postawę, m.in. udostępniając swoją przestrzeń powietrzną w globalnej wojnie z terroryzmem. Jednak pod koniec pierwszej dekady XXI w. pojawiły się pierwsze oznaki powrotu Rosji do agresywnej polityki imperialnej, czego przejawem była zbrojna interwencja w Gruzji, w 2008 roku.

W dziedzinie ekonomicznej, światowy kryzys finansowy sprawił, że występujące już od lat 90. XX w. problemy niskich budżetów obronnych państw sojusznicznych jeszcze bardziej przybrały na sile, co przekładało się na niedobory zdolności wojskowych NATO, zwłaszcza w zakresie wysoce kosztownych zdolności ekspedycyjnych. Jednocześnie państwa europejskie rozszerzały współpracę gospodarczą z Rosją, zwłaszcza

w dziedzinie surowców energetycznych, tym samym pogłębiając uzależnienie swoich gospodarek od rosyjskich dostaw.

Pierwsza dekada XXI wieku charakteryzowała się dalszym wzrostem świadomości związanej z wyzwaniami i zagrożeniami środowiska naturalnego. Dynamicznie kształtowała się także nowa domena bezpieczeństwa – cyberprzestrzeń.

Okres poprzedzający przyjęcie Koncepcji 2022, zwłaszcza począwszy od 2014 r., charakteryzował się istotną zmianą uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa, globalnego i euroatlantyckiego, ale także wiązał się z istotnymi problemami wewnętrznymi Sojuszu.

Uwarunkowania zewnętrzne wiązały się ze stopniowym zmniejszaniem zaangażowania NATO jako całości, ale także państw sojusznicych funkcjonujących w ramach koalicji antyterrorystycznej, w Afganistanie i Iraku, aż do całkowitego wycofanie sił z tych państw. Jednocześnie narastała agresywność imperialnej polityki zagranicznej Rosji ukierunkowanej na odbudowę stref wpływów z okresu byłego ZSRR. Jej przejawami były łamiąca podstawowe zasady prawa międzynarodowego, ukryta interwencja (operacja hybrydowa) na Krymie, a następnie jego aneksja w 2014 r., a także destabilizacja części wschodnich obwodów Ukrainy, poprzez podsycanie i wspieranie prorosyjskich ruchów separatystycznych. Dalsza eskalacja tej polityki doprowadziła do zbrojnej agresji na Ukrainę 24 lutego 2022 r.

Rosja prowadziła także szeroko zakrojone działania hybrydowe skierowane przeciwko państwom Zachodnim, aby destabilizować i wewnętrznie rozbić ich jedność w ramach Unii Europejskiej i NATO. Ponadto kontynuowała wykorzystywanie surowców energetycznych do jeszcze większego uzależnienia państw Europy Środkowej i Zachodniej od ich dostaw. Dominacja interesów ekonomicznych państw Zachodnich nad polityką, doprowadziła do gospodarczego uzależnienia Zachodu od Rosji, co już wkrótce potem zostało przez nią w pełni wykorzystane do osiągania swoich celów strategicznych. Równoległe z agresywnymi działaniami politycznymi i hybrydowymi, Rosja zwiększała swój potencjał militarny, inwestując w rozbudowę i modernizację sił zbrojnych, w tym nuklearnych.

Uznając takie działania Rosji za destabilizujące sytuację międzynarodową i stanowiącą zagrożenie dla bezpieczeństwa państw NATO, w 2014 r. podjęto decyzję o zawieszeniu współpracy cywilnej i wojskowej z Rosją, pozostawiając jedynie dialog polityczny¹. Kluczowym uwarunkowaniem środowiska międzynarodowego była rosnąca potęga Chin i jej globalny zasięg, która w połączeniu z autorytarnym systemem rządów i jego ekspansywnymi ambicjami oraz rozbudową zdolności militarnych z zastosowaniem najnowszych technologii, stanowiła wyzwanie dla państw Sojuszu.

¹ W późniejszym okresie, po agresji na Ukrainę 24 lutego 2022 r., zawieszono także współpracę polityczną.

Druga połowa drugiej dekady XXI w. to okres narastających problemów wewnętrznych NATO związanych ze słabnięciem jedności sojuszniczej, będącej wynikiem braku konsultacji sojuszników w istotnych sprawach międzynarodowych, a także z osłabieniem więzi transatlantyckich w okresie prezydentury Donalda Trampa w latach 2017–2021. Istotne problemy wewnętrzne wiązały się z nierozwiązanym problemem niskich budżetów obronnych i sprawiedliwego podziału obciążeń kolektywnej obrony. W okresie tym Sojusz realizował politykę otwartych drzwi prowadzącą do powiększenia członkostwa, ale jednocześnie poszerzenia obszaru traktatowego, zwiększającego wymagania obronne.

2. Porównanie okoliczności przyjęcia koncepcji 2010 i 2022

Obydwie koncepcje przyjęto w porównywalnym czasie obowiązywania koncepcji, które były przez nie zastępowane. Koncepcja 2010 została przyjęta w 11 roku obowiązywania Koncepcji 1999, a Koncepcja 2022 w 12 roku funkcjonowania Koncepcji 2010. Okres obowiązywania zastępowanych koncepcji odpowiada średniej częstotliwości formułowania koncepcji strategicznych Sojuszu. W dotychczasowej 74-letniej historii NATO przyjęto łącznie 8 koncepcji: 4 w okresie zimnej wojny (w latach 1949, 1952, 1957 i 1967) i 4 w okresie pozimnowojennym (w latach 1991, 1999, 2010 i 2022), co daje średni około 9–10-letni cykl obowiązywania koncepcji, choć w przypadku konkretnych koncepcji okres ten był znacznie zróżnicowany. Najkrócej obowiązywała pierwsza koncepcja przyjęta w 1949 r., bo została zastąpiona już po 3 latach – w 1952 r. Najdłużej przetrwała Koncepcja 1967 – przez 24 lata, bowiem została zastąpiona dopiero w 1991 r., już po zakończeniu zimnej wojny.

Decyzję o opracowaniu Koncepcji 2010 podjęto na Szczycie NATO, który odbył się 3–4 kwietnia 2009 r. w Strasburgu (Francja) i Kehl (Niemcy), natomiast o opracowaniu Koncepcji 2022 zdecydowano na Szczycie NATO w styczniu 2021 r. w Brukseli. Obie decyzje nie były podjęte w sposób nadzwyczajny, który wymagałby szybkiej zmiany obowiązującej w danej okresie koncepcji. Stało się tak mimo tego, że w obydwu przypadkach, w okresie obowiązywania poprzedniej koncepcji wystąpiły istotne zmiany w środowisku bezpieczeństwa, które znacząco wpływały na bezpieczeństwo euroatlantyckie.

Jak już wcześniej wspomniano, w okresie obowiązywania Koncepcji 1999 (lata 1999–2010), doszło do ataków terrorystycznych na Stany Zjednoczone (11 września 2001 r.), w następstwie których siły koalicyjne i sojusznicze prowadziły szeroko zakrojone operacje wojskowe poza terytorium traktatowym. Mimo tak znaczących zmian uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa nie uznano wówczas potrzeby aktualizacji obowiązującej wówczas Koncepcji 1999, a uczyniono to dopiero w 2010 r. – 9 lat po

atakach na Stany Zjednoczone, 9 lat po rozpoczęciu interwencji zbrojnej sił koalicyjnych i ciągle prowadzonej operacji w Afganistanie; 7 lat po interwencji zbrojnej i ciągle trwającej operacji wojskowej w Iraku.

Podobnie w przypadku Koncepcji 2022, w latach poprzedzających jej przyjęcie, w okresie obowiązywania Koncepcji 2010 (lata 2010–2022), doszło do znaczących zmian w środowisku bezpieczeństwa, głównie związanych z powrotem Rosji do agresywnej polityki imperialnej. Pierwsze jej symptomy pojawiły się już w 2008 r. w formie interwencji zbrojnej Rosji w Gruzji, która doprowadziła do utraty przez Gruzję części swojego terytorium: Osetii Południowej. Sześć lat później, w 2014 r., Rosja przeprowadziła jeszcze agresywniejsze działania, tym razem stosunku do Ukrainy, które doprowadziły do aneksji ukraińskiego Krymu i utraty kontroli nad znaczną częścią obwodów Donieckiego i Ługańskiego na rzecz kontrolowanych przez Rosję prorosyjskich separatystów. W ocenie Sojuszników, wydarzenia te nie rodziły potrzeby aktualizacji obowiązującej wówczas Koncepcji 2010, a decyzję taką podjęto dopiero siedem lat później, w 2021 r.

W obu przypadkach brak potrzeby aktualizacji obowiązującej koncepcji, mimo istotnych zmian środowiska bezpieczeństwa świadczy o znacznym poziomie ogólności i uniwersalności jej zapisów, które pozostają aktualne także w nowych, znacznie zmienionych warunkach.

Podobieństwa obu koncepcji dotyczą także sposobu ich przygotowania, polegającego na przeprowadzeniu analiz przez grupy ekspertów. Formułowanie Koncepcji 2010 poprzedziły studia przeprowadzone przez grupę 12 niezależnych ekspertów, w prasie nazywaną Grupą Mędrców. Powołanie tej grupy wynikało z wykonania zalecenia zawartego w Deklaracji o bezpieczeństwie Sojuszu z 4 kwietnia 2009 r. (NATO, 2009), a wyniki jej pracy opublikowano w formie raportu (NATO, 2010b), który przedstawiono Radzie Północnoatlantyckiej 17 maja 2010 r. Raport miał charakter pozarządowy i nieformalny, dlatego mógł być przedmiotem zmian przy jego wykorzystaniu w trakcie formułowania nowej koncepcji oraz uzgadniania i negocjowania jej treści (Rotfeld, 2010, s. 7–12). Jak zauważa A. D. Rotfeld (2010), polski uczestnik Grupy Mędrców, Koncepcja 2010 opiera się na filozofii politycznej zawartej w tym raporcie (s. 34).

Opracowanie Koncepcji 2022 było poprzedzone realizacją tzw. procesu refleksji dotyczącej przyszłości (*forward-looking reflection process*), którego celem była ocena sposobów wzmocnienia politycznego wymiaru NATO. Aby ten cel osiągnąć, w kwietniu 2020 r. powołano Grupę Refleksyjną, która przeprowadziła szeroko zakrojone konsultacje z różnymi środowiskami w ramach i poza NATO. Wyniki prac opublikowano w formie opracowania (NATO, 2020), w którym wskazano na konieczność dostosowania się NATO do potrzeb bardziej wymagającego środowiska strategicznego. W tym celu sformułowano 138 rekomendacji, a punktem wyjścia ich realizacji miała być aktualizacja Koncepcji 2010. Raport został zaprezentowany na Szczycie NATO w Brukseli 14 stycznia 2021 r., na którym podjęto decyzję o opracowaniu nowej koncepcji strategicznej.

3. Porównanie koncepcji 2010 i 2022

Struktury obu koncepcji zawierają podobne główne elementy, choć tytuły ich części są nieco inaczej sformułowane. Główne części obydwu koncepcji obejmują: a) wprowadzenie, b) cele i zasady Sojuszu, c) ocenę (strategiczną) środowiska bezpieczeństwa, d) charakterystykę głównych zadań NATO oraz e) część końcowa odnosząca się do innych zagadnień zazwyczaj dotyczących dalszej przyszłości NATO, w tym jego reform. Obydwie koncepcje nie posiadają osobnej części dotyczącej wytycznych dla sił zbrojnych Sojuszu². Koncepcja 2010 posiada podtytuł, jako jedyna ze wszystkich dotychczas przyjętych koncepcji.

3.1. Cele i zasady Sojuszu

W obu koncepcjach cele i zasady Sojuszu są niezmiennie. Głównym celem NATO jest ochrona wolności i bezpieczeństwa sojuszników, a podstawową zasadą pozostaje kolektywna obrona. U podstaw Sojuszu leży przywiązanie do wspólnych wartości: wolności jednostki, praw człowieka, demokracji i rządów prawa. Niezmiennie deklarowane jest także przywiązanie Sojuszu do celów i zasad Karty Narodów Zjednoczonych i Traktatu Waszyngtońskiego, więzi transatlantyckich oraz roli konsultacji i koordynacji działań sojuszniczych.

W Koncepcji 2022 podkreślono odpowiedzialność Sojuszu za zapewnienie kolektywnej obrony przed wszelkimi zagrożeniami ze wszystkich kierunków. Wskazano także na zadania zwiększenia indywidualnej i kolektywnej odporności oraz wykorzystanie przewagi wynikającej z zastosowania nowych, przełomowych technologii (*emerging and disruptive technologies*, EDT), które mają kluczowe znaczenie dla realizacji głównych zadań Sojuszu. Ponadto zapowiedziano promowanie i integrowanie w ramach realizowanych zadań wysiłków na rzecz: zmian klimatycznych, dobrych rządów, bezpieczeństwa humanitarnego, a także agendy dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa oraz promowanie równości płci. Wprawdzie w Koncepcji 2010 nie wspomniano o tych zagadnieniach w tej części dokumentu, jednak pojawiają się one w dalszych częściach koncepcji, poza problematyką kobiet i równości płci, które występują po raz pierwszy w tego typu dokumencie NATO. Ponadto w Koncepcji 2010 uwypuklono potrzebę realizacji ciągłego procesu reform, modernizacji i transformacji, aby jak najszybciej i najefektywniej realizować misję NATO.

² Wytyczne dla sił zbrojnych były elementem koncepcji NATO w okresie zimnej wojny, jak również występowały w dwóch pierwszych koncepcjach okresu pozimnowojennego (1991 i 1999). Koncepcja 2010 już ich nie zawierała, co zdaniem B. Balcerowicza (2011) oznaczało jej „odwojskowanie” (s. 43).

3.2. Ocena środowiska strategicznego

Porównując tę część obu koncepcji, już na wstępie należy wskazać na dwie fundamentalne różnice odnoszące się do ogólnego stanu stosunków międzynarodowych w regionie euroatlantyckim i poziomu zagrożenia Sojuszu agresją. W Koncepcji 2010, stwierdzono, że „obszar euroatlantycki jest w stanie pokoju”, a „zagrożenie atakiem konwencjonalnym na terytorium NATO jest niskie”, choć dodano, że nie może być ono ignorowane. Natomiast w Koncepcji 2022 m.in. stwierdzono, że:

obszar euroatlantycki nie jest w stanie pokoju [...] Nasz świat jest kontestowany i nieprzewidywalny [...] Nie możemy wykluczyć możliwości ataku na suwerenność i integralność terytorialną sojuszników [...] Zachowanie Moskwy odzwierciedla wzorzec rosyjskich agresywnych działań wobec sąsiadów i szerszej społeczności transatlantyckiej.

Zasadnicza zmiana uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa przełożyła się na zmianę podejścia do prezentacji wyzwań i zagrożeń Sojuszu: z przedmiotowego – w Koncepcji 2010, do podmiotowo-przedmiotowego – w Koncepcji 2022.

W Koncepcji 2010 skupiono się niemal wyłącznie na przedmiotowym wymiarze środowiska bezpieczeństwa i wynikających z niego wyzwaniach i zagrożeniach dla Sojuszu. W tym kontekście wymieniono całkiem długą listę zjawisk i działań o charakterze militarnym i niemilitarnym, jednak w zasadzie nie odniesiono się do ich wymiaru podmiotowego, czyli nie wskazano (w przypadkach, w których jest to możliwe), konkretnych aktorów (podmiotów) będących ich źródłem.

Zastosowane w Koncepcji 2022 podmiotowo-przedmiotowe podejście do analizy środowiska bezpieczeństwa oznacza identyfikację w pierwszej kolejności aktorów kwestionujących wartości i interesy Sojuszu, a tym samym będących źródłem wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa, a następnie ustalenie ich charakteru i skali. Zgodnie z tym podejściem wskazano na: aktorów autorytarnych i konkurentów strategicznych oraz na Federację Rosyjską (FR) i Chińską Republikę Ludową (ChRL).

Wprawdzie wymieniając kategorię aktorów autorytarnych jako podmioty kwestionujące interesy, wartości i demokratyczny styl życia społeczeństw państw sojusznicznych oraz kategorię konkurentów strategicznych, którzy testują odporność Sojuszu, ingerując w demokratyczne procesy i instytucje oraz godząc w bezpieczeństwo obywateli, nie wskazano na konkretne państwa, jednak z ich opisu można jednoznacznie wnioskować, że chodzi przede wszystkim o FR i ChRL.

Najpoważniejszą zmianą wprowadzoną w Koncepcji 2022 jest uznanie FR za największe, bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Sojuszników oraz dla pokoju i stabilności w obszarze euroatlantyckim, która dąży do ustanowienia stref wpływów i wprowadzenia bezpośredniej kontroli poprzez wymuszanie, działalność wywrotową, agresję i aneksję. Działaniom tym towarzyszą naruszenia i wybiórcza realizacja zobowiązań w zakresie kontroli zbrojeń. Powaga zagrożenia jest potęgowana ze względu na

prowadzoną przez FR modernizację sił nuklearnych i rozbudowę nowatorskich i destrukcyjnych systemów przenoszenia broni o podwójnym przeznaczeniu oraz stosowanie wymuszającej sygnalizacji nuklearnej³. Mając na uwadze powyższe, zadeklarowano, że „W świetle jej wrogiej polityki i działań nie możemy uważać Federacji Rosyjskiej za naszego partnera”, ale jednocześnie potwierdzono gotowość utrzymania otwartych kanałów komunikacji z FR, aby łągodzić i zarządzać ryzykiem, zapobiegać eskalacji i zwiększać przejrzystość.

Dla porównania, w Koncepcji 2010 Rosja była uznawana strategicznym partnerem, o czym świadczy m.in. zapis: „pozostajemy przekonani, że bezpieczeństwo NATO i Rosji jest współzależne i że silne i konstruktywne partnerstwo oparte na wzajemnym zaufaniu, przejrzystości i przewidywalności może najlepiej służyć naszemu bezpieczeństwu”. Jednocześnie dodano, że „Sojusz nie uważa żadnego kraju za swojego adwersarza”.

Zapisy Koncepcji 2022 świadczą o zmianie postrzegania Rosji – od partnera, do najważniejszego i bezpośredniego zagrożenia dla NATO. Warto jednak zauważyć, że zmiana percepcji polityki Rosji, choć wyrażana w łagodniejszej formie niż Koncepcji 2022, nastąpiła już w 2014 roku, po aneksji Krymu i destabilizacji wschodniej granicy Ukrainy. W Deklaracji przyjętej na szczycie NATO w Walii 5 września 2014 r. (NATO, 2014), odnosząc się do Rosji, m.in. uznano, że „naruszenie suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy jest poważnym naruszeniem prawa międzynarodowego i poważnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa euroatlantyckiego”. Ale jednocześnie wyrażano ciągłą wiarę w „partnerstwo między NATO a Rosją oparte na poszanowaniu prawa międzynarodowego” i dążenie do „konstruktywnych, opartych na współpracy stosunków z Rosją”.

Agresja FR na Ukrainę 24 lutego 2022 r., a także jej skala i charakter, sprawiły, że wcześniejsze wyzwanie generowane przez Rosję stało się bezpośrednim zagrożeniem. Już w dniu agresji wydano Oświadczenie Rady Północnoatlantyckiej w sprawie rosyjskiego ataku na Ukrainę 24.02.2022 r. (NATO, 2022b), w którym m.in. stwierdzono, że „Działania Rosji stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa euroatlantyckiego i będą miały konsekwencje geostrategiczne”. Podobna ocena pojawiło się także na nadzwyczajnym, wirtualnym Szczycie NATO 25 lutego 2022 r. (NATO, 2022c), na którym przywódcy NATO jednogłośnie potępiłi pełnoskalową inwazję Rosji na Ukrainę, uznając ją za najpoważniejsze od dziesięcioleci zagrożenie dla bezpieczeństwa euroatlantyckiego.

Koncepcja Strategiczna 2022 jest pierwszym dokumentem strategicznym NATO od grudnia 1965 r. (Alberque, 2022), w którym wspomniano o ChRL. Opisując i oceniając politykę tego państwa, stwierdzono, że „Ambicje i wymuszająca polityka Chińskiej Republiki Ludowej rzucają wyzwanie naszym interesom, bezpieczeństwu i wartościom”. Następnie wymieniono działania tego państwa uzasadniające takie

³ Sygnalizacja nuklearna (*nuclear signalling*) dotyczy kształtowania percepcji i komunikowania zamiarów związanych z posiadaną bronią jądrową (Gower, 2018).

stwierdzenie. Negatywny wizerunek ChRL jest dodatkowo wzmacniany ze względu na pogłębianie strategicznego partnerstwa z FR oraz ich wzajemnie wzmacniające się próby podkopywania międzynarodowego ładu opartego na zasadach, które są sprzeczne z wartościami i interesami NATO. Niezależnie od tak negatywnie postrzeganej polityki ChRL, Sojusznicy deklarują otwartość na konstruktywne zaangażowanie z państwem, w tym budowanie wzajemnej przejrzystości.

Podobnie jak w przypadku Rosji, zmiana postrzegania Chin odzwierciedlona w Koncepcji 2022, była sygnalizowana już wcześniej. Wzmianka o tym państwie pojawiła się w Deklaracji przyjętej na Szczycie NATO w Londynie w 2019 r. (NATO, 2019), w której zawarto ogólny zapis mówiący, że „rosnące wpływy i polityka międzynarodowa Chin stwarzają zarówno możliwości, jak i wyzwania, z którymi musimy się wspólnie zmierzyć jako Sojusz”. Ponownie o ChRL wspomniano w Komunikacie ze szczytu NATO w 2021 r. (NATO, 2021), w którym zapisano m.in., że „Rosnące wpływy i polityka międzynarodowa Chin mogą stanowić wyzwania, którym musimy wspólnie stawić czoła jako Sojusz”. Sformułowania te są w znacznym zakresie odzwierciedlone w Koncepcji 2022.

Istotną zmianą środowiska bezpieczeństwa, która znalazła swoje odzwierciedlenie w Koncepcji 2022 jest erozja architektury kontroli zbrojeń, rozbrojenia i nieprolifracji, która negatywnie wpłynęła na stabilność strategiczną. Dla odmiany, w Koncepcji 2010 w ogóle nie odniesiono się do problematyki w tej części dokumentu w ogóle, a uwzględniono ją w ramach opisu bezpieczeństwa kooperacyjnego, deklarując kontynuację wysiłków na rzecz wzmacniania kontroli zbrojeń i rozbrojenia.

W obu koncepcjach wskazano terroryzm we wszystkich jego formach i przejawach jako zagrożenie bezpieczeństwa, przy czym w koncepcji 2022 określono go jako najbardziej bezpośrednio zagrożenie asymetryczne. Podobnie, niezmiennie jest zagrożenie użyciem broni masowego rażenia przez wrogie podmioty państwowe i niepaństwowe przeciwko NATO.

3.4. Sposoby osiągnięcia celów strategicznych – główne zadania NATO

W obu koncepcjach, niezmienny sposób osiągnięcia misji NATO jest odzwierciedlony w realizacji trzech głównych, wzajemnie się uzupełniających zadań: odstraszania i obrony; zapobiegania kryzysom i zarządzania kryzysowego oraz bezpieczeństwa kooperacyjnego, których realizacja zapewnia kolektywną obronę i bezpieczeństwo wszystkich sojuszników.

W Koncepcji 2010 zadanie odstraszania i obrony opisano w ogólnych sformułowaniach, co wynikało z przyjętego założenia, że Sojusz nie uznaje żadnego państwa za swojego adwersarza. Za kluczowy element strategii uznano odstraszanie. Deklarowano utrzymanie zdolności nuklearnych i konwencjonalnych, adekwatnych do jednoczesnego prowadzenia dużych połączonych operacji i kilku mniejszych operacji obrony

kolektywnej i reagowania kryzysowego, w tym na odległości strategicznej. Podkreślano potrzebę maksymalizacji zdolności do rozmieszczania sił i podtrzymania prowadzenia operacji w terenie, czyli zdolności ekspedycyjnych. Działanie te miały umożliwić zdolność do przeciwstawienia się pełnemu spektrum zagrożeń, w tym wyłaniających się jako rezultat ewoluującego środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego.

W Koncepcji 2022, adekwatnie do oceny strategicznej, a zwłaszcza toczącej się w Europie pełnoskalowej wojny i zagrożenia państw sojuszniczych agresją ze strony FR według wzorca stosowanego wobec Ukrainy, znacznie więcej uwagi poświęcono aspektom militarnym. Charakteryzując zadanie odstraszania i obrony, podkreślono determinację obrony „każdego centymetra terytorium Sojuszu” i „pokonaniu agresora, ktokolwiek by nim nie był”. Mimo tego, że w ocenie strategicznej wskazano na konkretne źródło (kierunek) zagrożenia agresją, jednocześnie zadeklarowano wszechstronne podejście do odstraszania i obrony, we wszystkich dziedzinach i z wszystkich kierunków (podejście 360 stopni).

W porównaniu z Koncepcją 2010, Koncepcja 2022 zawiera istotne treści odnoszące się bezpośrednio do sposobu obrony przed agresją, które w Koncepcji 2010 nie występowały w ogóle, bądź nie były uwypuklane. W tym względzie m.in. zadeklarowano:

1. znaczne wzmocnienie postawy odstraszania i obrony, czyniąc ją wiarygodną, elastyczną, dostosowaną do potrzeb i zrównoważoną, opartą na odpowiednim połączeniu zdolności nuklearnych, konwencjonalnych i przeciwrakietowych, uzupełnionych zdolnościami kosmicznymi i cybernetycznymi (w Koncepcji 2010 wskazano jedynie na połączenie zdolności nuklearnych i konwencjonalnych);

2. odstraszanie i obronę na wysuniętych rubieżach (*forward defence*) z użyciem Sił na miejscu (*in-place forces, IPF*) i rozmieszczeniem w tym celu amunicji i wyposażenia oraz przygotowanie infrastruktury, niezbędnych do szybkiego użycia Sił wzmocnienia (*reinforcement forces, RF*);

3. wzmocnienie zdolności odstraszania i obrony przed zagrożeniami na obszarach morskich oraz utrzymywanie wolności żeglugi, zabezpieczenie morskich szlaków handlowych i ochronę główne linii komunikacyjnych;

4. zapewnienie pełnego zakresu sił, zdolności, planów⁴, zasobów, aktywów i infrastruktury niezbędnej do odstraszania i obrony, w tym do prowadzenia intensywnych, wielodziedzinowych działań wojennych z przeciwnikiem dysponującym bronią jądrową;

5. dostosowanie równowagi między Siłami na miejscu i Siłami wzmocnienia oraz zwiększenie ich gotowości, reaktywności, integralności, interoperacyjności i zdolności do rozmieszczania;

6. zintegrowane podejście do budowania narodowej i sojuszniczej odporności na wyzwania i zagrożenia, militarne i niemilitarne, w tym w odniesieniu do infrastruktury

⁴ Działania takie podjęto jeszcze przed przyjęciem Koncepcji 2022 (Chiacu, 2022).

krytycznej, łańcuchów dostaw i systemów opieki zdrowotnej, a także zapewnienie gotowości cywilnej w warunkach zakłóceń i wstrząsów strategicznych;

7. przygotowanie się do odstraszenia i obrony przed wymuszającym wykorzystaniem działań hybrydowych, a także w kosmosie i cyberprzestrzeni, które mogą osiągnąć poziom ataku uzasadniającego powołanie się na art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego.

O wadze wprowadzonych zapisów świadczy zapowiedź daleko idących zmian ogłoszonych na Szczycie NATO w Madrycie, a dotyczących nowego modelu sił NATO (NATO, 2022a). Jego pełne wdrożenie zapewni ponad 800 tys. żołnierzy, w tym 300 tys. w wysokiej gotowości.

Warto dodać, że niektóre aspekty nowej koncepcji odstraszenia i obrony były już wprowadzane w życie na podstawie decyzji podjętych na szczycie NATO w Walii w 2014 r., m.in. poprzez ustanowienie w ramach Sił Bardzo Wysokiej Gotowości, tzw. Szpicy NATO i ich rozmieszczenie jej na wschodniej flance NATO.

W odniesieniu do zarządzania kryzysowego, w Koncepcji 2022 nie wprowadzono istotnych zmian w podejściu NATO do tego zadania. Potwierdzono kontynuację wysiłków na rzecz zapobiegania i reagowania na kryzysy, które mogą wpłynąć na bezpieczeństwo Sojuszu. W tym celu NATO będzie utrzymywało zdolności ekspedycyjne do prowadzenia operacji stabilizacyjnych i antyterrorystycznych poza terytorium Sojuszu, także na odległościach strategicznych. Zadeklarowano dalsze rozwijanie zdolności Sojuszu do wspierania cywilnego zarządzania kryzysem i operacji pomocowych, a także zdolności szybkiego reagowania na zagrożenia wynikające ze zmian klimatycznych, braku żywności i nadzwyczajnych sytuacji zdrowotnych. Ponadto bardziej uwypuklono aspekty zapobiegania sytuacjom kryzysowym, czego potwierdzeniem jest zawarcie tego sformułowania w tytule tej części Koncepcji 2022.

Realizacja zadania bezpieczeństwa kooperatywnego przedstawiona w Koncepcji 2010 obejmuje: a) kontrolę zbrojeń, rozbrojenie i nieprolifrację, b) politykę otwartych drzwi oraz c) dialog i partnerstwo. Istota i znaczenie realizacji pierwszego z tych zadań jest odzwierciedlona w deklaracji dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa NATO na możliwie najniższym poziomie sił. Ponadto potwierdzono kontynuację polityki otwartych drzwi. Szczególnie dużo miejsca poświęcono dialogowi i partnerstwu, w tym z Rosją.

W Koncepcji 2022 przyjęto odmienne podejście do problematyki kontroli zbrojeń, rozbrojenia i nieprolifracji, które sygnalizuje już umiejscowienie tej problematyki w części dotyczącej zadania odstraszenia i obrony, jako element wspierający jego realizację. W sytuacji erozji architektury kontroli zbrojeń, która uniemożliwia osiągnięcie jej głównego celu – zapobieżenie niezamierzonym konfliktom zbrojnym, w Koncepcji 2022 zapowiedziano wykorzystywanie innych instrumentów, takich jak: działania na rzecz redukcji ryzyka strategicznego, dialog, odpowiedzialne zachowanie oraz zapobieganie kryzysom i zarządzanie kryzysowe. Narzędzia te będą wykorzystywane przy jednoczesnym wzmacnianiu zdolności odstraszenia i obrony. Oznacza to odejście od dotychczasowej koncepcji kontroli zbrojeń (Alberque, 2022).

W koncepcji 2022 więcej uwagi poświęcono kontynuacji polityki otwartych drzwi, w tym także podtrzymano stanowisko NATO dotyczące aspiracji Gruzji i Ukrainy, przyjęte na szczycie NATO w Bukareszcie w 2008 r. oraz wspomniano o partnerstwie z Bośnią i Hercegowiną. W tym kontekście zawarto jednoznaczny zapis, że „Decyzje o członkostwie są podejmowane przez członków NATO i żadna strona trzecia nie ma nic do powiedzenia w tym procesie”. Zadeklarowano dalsze wspieranie euroatlantycznych aspiracji zainteresowanych państw oraz intensyfikację wysiłków na rzecz wzmocnienia ich zdolności do radzenia sobie z różnymi zagrożeniami i wyzwaniem oraz zwiększenia odporności na złośliwą ingerencję i przymus osób trzecich.

W porównaniu z Koncepcją 2010, w Koncepcji 2022 w ogólniejszej formie odniesiono się do problematyki partnerstwa z organizacjami międzynarodowymi, z wyjątkiem Unii Europejskiej, w odniesieniu do której zadeklarowano współpracę, zwłaszcza w kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania. W przeciwieństwie do Koncepcji 2010, w Koncepcji 2022 całkowicie pominięto problematykę współpracy z Rosją.

Podsumowanie

Analiza porównawcza Koncepcji 2010 i Koncepcji 2020 przeprowadzona pod względem: uwarunkowań bezpieczeństwa, w których były one formułowane, okoliczności podjęcia decyzji o ich opracowaniu i sposobie ich przygotowania oraz ich zasadniczych treści stanowiących istotę strategii, pozwoliła sformułować następujące wnioski:

1. Przyjęcie obydwu koncepcji było uzasadnione ze względu na istotne zmiany uwarunkowań środowiska strategicznego, które zaszły w stosunku do tych, leżących u podstaw koncepcji je poprzedzających. Rodziły one potrzebę wprowadzenia, adekwatnej do niej, reorientacji strategii NATO. W odniesieniu do Koncepcji 2010 dotyczyła one wzmocnienia zdolności ekspedycyjnych w związku z zaangażowaniem Sojuszu w globalną wojnę z terroryzmem, a w Koncepcji 2022 wzmocnienia zadania odstraszenia i obrony jako odpowiedź na bezpośrednie zagrożenie ze strony FR.

2. Podobieństwo obydwu koncepcji dotyczy okoliczności ich przyjęcia: 1) zostały opracowane po 11–12 latach obowiązywania koncepcji je poprzedzających; 2) decyzje o ich przygotowaniu nie były podejmowane w sposób ekstraordynaryjny, pomimo że w okresie obowiązywania poprzedzającej koncepcji wystąpiły istotne zmiany uwarunkowań środowiska strategicznego, które mogły uzasadniać taką potrzebę; 3) ich formułowanie poprzedziły prace studyjne przeprowadzone przez powołane w tym celu grupy ekspertów.

3. Obydwie koncepcje mają podobną strukturę obejmującą te same główne elementy tj.: cele i zasady, ocenę strategiczną i główne zadania NATO. Obydwie koncepcje nie zawierają wytycznych dla sił zbrojnych Sojuszu, które występowały w koncepcjach do roku 1999.

4. Niezmienne w obu koncepcjach są cele i zasady leżące u podstaw Sojuszu, co świadczy o ich trwałości, niezależnie od zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa.

5. Zasadnicza różnica obydwu koncepcji dotyczy oceny środowiska strategicznego, która odzwierciedlona jest już w samym sposobie jej przedstawienia. W Koncepcji 2010 skupiono się niemal wyłącznie na charakterystyce licznych wyzwań i zagrożeń dla Sojuszu, bez wskazania ich konkretnego źródła. Dla odmiany, w Koncepcji 2022 wymieniono aktorów kwestionujących interesy Sojuszu, w tym jego bezpieczeństwo oraz scharakteryzowano wyzwania i zagrożenia z nimi związane. W tym kontekście wskazano na FR jako najbardziej znaczące i bezpośrednie zagrożenie, a Chiny uznano jako wyzwanie dla interesów NATO. Powaga wprowadzonych zmian uzasadnia określenie ich jako przełomowe, ale jednocześnie adekwatne do aktualnego stanu środowiska bezpieczeństwa. Natomiast mniejsze znaczenie mają zmiany wprowadzone w Koncepcji 2022 polegające na poszerzeniu spektrum zagadnień pozamilitarnych uznanych za mające wpływ na realizację misji Sojuszu.

6. Niezmienne w obu koncepcjach pozostają trzy główne, wzajemnie się uzupełniające zadania NATO, których realizacja ma zapewnić kolektywną obronę sojuszników, a którymi są: odstraszenie i obrona, zapobieganie kryzysom i zarządzanie kryzysowe oraz działania na rzecz bezpieczeństwa kooperatywnego, choć inaczej zostały rozłożone akcenty w ich opisie. Tak jak w Koncepcji 2010 uwypuklono wymagania związane z zarządzaniem kryzysowym, tak w Koncepcji 2022 priorytet nadano odstraszeniu i obronie, wspieranych działaniami na rzecz redukcji ryzyka, zapobiegania kryzysom i zarządzania nimi.

7. W porównaniu z Koncepcją 2010, Koncepcja 2022 zawiera istotne treści odnoszące się bezpośrednio do obrony przed agresją, które wcześniej nie występowały w ogóle, bądź były słabo zauważalne. Wprowadzają one elementy dotyczące sposobu prowadzenia obrony (np. na wysuniętych rubieżach), które występowały w koncepcjach okresu zimnej wojny. Należy zatem uznać tę zmianę jako przełomową w stosunku do Koncepcji 2010, ale także do koncepcji z 1999 r.

8. Charakterystyka zadania zarządzania kryzysowego zawarta w Koncepcji 2022 nie oznacza zmiany w podejściu Sojuszu do tego zagadnienia. NATO podtrzymuje swoje zainteresowanie szerokim spektrum zagadnień pozamilitarnych, w tym w odniesieniu do zwalczania terroryzmu. Utrzymanie tej tematyki w Koncepcji 2022 zakorzenia ją w koncepcjach pozimnowojennych.

9. Znaczącą różnicę w obu koncepcjach zidentyfikowano w odniesieniu do kontroli zbrojeń, rozbrojenia i nieprolifracji. W koncepcji w 2010 problematyka ta była uznawana jako jeden z elementów bezpieczeństwa kooperatywnego. Natomiast w Koncepcji 2022, ze względu na erozję architektury kontroli zbrojeń, priorytet nadano działaniom na rzecz ograniczania ryzyka, zarządzania konfliktami i środków budowy zaufania. Zmianę tę należy uznać za przełomową.

10. W koncepcji 2022 utrzymano politykę otwartych drzwi, wzmacniając przekaz o braku głosu stron trzecich w decydowaniu o członkostwie w NATO oraz politykę partnerstwa, jednak bez szczególnego rozwijania tego zagadnienia.

Uogólniając powyższe wnioski w odniesieniu do pytania zawartego w tytule artykułu, koncepcja 2022 zawiera elementy kontynuacji, ale także wprowadzono w niej nowe treści, mające charakter przełomowy w stosunku do poprzedniej koncepcji. Można więc przyjąć, że jest ona zakorzeniona w pozimnowojennym podejściu Sojuszu do realizacji misji kolektywnej obrony, jednak także uwzględnia aktualne, znacząco zmienione uwarunkowania środowiska geostrategicznego. Natomiast wprowadzone w koncepcji 2022 zmiany nie mają charakteru przełomowego w stosunku do rzeczywistej polityki NATO prowadzonej w ostatnich latach, bowiem są zgodne z kierunkiem reorientacji strategii Sojuszu zapoczątkowanej decyzjami podjętymi na szczycie NATO w Walii w 2014 r. Odzwierciedlają także realne działania prowadzone przez NATO, a będące następstwem eskalacji agresywnej polityki FR.

BIBLIOGRAFIA

- Alberque, W. (2022). *The new NATO Strategic Concept and the end of arms control*. <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2022/06/the-new-nato-strategic-concept-and-the-end-of-arms-control>.
- Arnold, E. (2022). *New Concepts but Old Problems: NATO's New Strategic Concept*. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/new-concepts-old-problems-natos-new-strategic-concept>.
- Balcerowicz, B. (2011). *Koncepcja Strategiczna NATO 2010. Wymiar Wojskowy*. W: R. Kuźniar (red.), *Rocznik Strategiczny 2010/2011. Przegląd sytuacji politycznej, gospodarczej i wojskowej w środowisku międzynarodowym Polski* (edycja szesnasta, s. 42–47). Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Chiacu, D. (2022). *NATO contingency planning for possible Russian attack – White House*. <https://www.reuters.com/world/us/us-nato-contingency-planning-possible-russian-attack-white-house-2022-03-25/>.
- Fałkowski, A. (2022). *Madrid NATO Strategic Concept: Qualitative Change or Semantic Healing? Pulaski Policy Paper, 12*, July 14. https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2022/07/Pulaski_Policy_Paper_No_12_2022_EN.pdf.
- Gotkowska, J., Tarociński, J. (2022). *NATO after Madrid: how much deterrence and defence on the eastern flank?* <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-07-05/nato-after-madrid-how-much-deterrence-and-defence-eastern>
- Gower, J. (2018). *Nuclear Signalling Between NATO and Russia. Euro-Atlantic Security Report*. European Leadership Network.
- Lorenz W. 2021. *Nowa strategia NATO – jak przywrócić priorytet kolektywnej obronie. PISM Policy Paper, 6(192)*.
- NATO. (1949). *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C. – 4 April 1949.
- NATO. (2009). *Declaration on Alliance Security* issued by the Heads of States and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Strassburg/Kehl on the 4th of April, 2009.

- NATO. (2010a). *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization* adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19–20 November 2010.
- NATO. (2010b). *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement*. Analysis and Recommendations of The Group of Experts on A New Strategic Concept For NATO, 17 May 2010.
- NATO. (2014). *Wales Summit Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, Issued on 05 Sep. 2014.
- NATO. (2019). *London Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019.
- NATO. (2020). *NATO 2030: United for a New Era*. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General.
- NATO (2021). *Brussels Summit Communiqué* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021.
- NATO. (2022a). *NATO 2022 Strategic Concept. New NATO Force Model*. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf.
- NATO. (2022b). *Statement by the North Atlantic Council on Russia's attack on Ukraine 24 Feb. 2022*.
- NATO. (2022c). *NATO leaders call on Russia to stop "senseless war"*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192451.htm
- Rotfeld, A. D. (2010). Nowa koncepcja strategiczna. Grupa Ekspertów NATO: zadania – prace – wyniki. W: A.D. Rotfeld (red.), *Zapewnione bezpieczeństwo. Dynamiczne zaangażowanie („Raport Albright”)* (s. 7–12). Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
- Rotfeld, A.D. (2011). Szczyt NATO w Lizbonie: co dalej? W: R. Kuźniar (red.), *Rocznik Strategiczny 2010/2011. Przegląd sytuacji politycznej, gospodarczej i wojskowej w środowisku międzynarodowym Polski* (edycja szesnasta, s. 34). Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Swicord, E. (2022). NATO's New Strategic Concept: What it is and Why it Matters. <https://www.nti.org/atomic-pulse/natos-new-strategic-concept-what-it-is-and-why-it-matters/>.